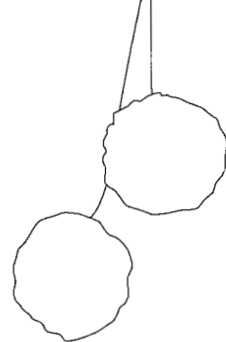

Bomen nieuws

Zomer
2010

GB BoomBeheer

- Snel en eenvoudig invoeren van boomgegevens
- Veldinventarisatie en VTA controle, ook via GIS en met GPS
- Flexibele en complete rapportagefuncties.
- Flexibele gegevensmenu inrichting.
- Krachtige grafische koppelingen.
- Automatische werkplanning aanmaak volgens CROW richtlijn
- Module Boomwaardering voor onderbouwing van "Groene kaart" kapvergunning beleid.

GB Kapvergunning

- Automatisering behandeling kapaanvragen.
- Objectieve bepaling van boomwaarde en mate van overlast.
- Belangenafweging tussen behoud en verwijdering van de houtopstand.
- Aangepast aan nieuwste inzichten inzake kapvergunningen.
- Statusbewaking van procedures.
- Correspondentie via standaardbrieven
- Controle van herplantplicht.

Groenestijn Beheersoftware

automatisering voor beheer
van de openbare ruimte

tel: (0317) 41 76 47 www.gbor.nl

Mr B.M. Visser & Partners

Juridische Raadgevers
Natuur, Bos en Landschap

Ravenhorsterweg 61, 7103 AR Winterswijk
telefoon: 0543-51 85 17 / fax: 53 46 93
e-mail: bmvisser@freeler.nl

Voor meer kennis van bomen

NIEUWS: nieuwe richtlijnen Boomtaxatie 2010

Cursusagenda Najaar 2010

CURSUS:

Nieuwe richtlijnen NVTB 2010

- **Boomtaxatie** basiscursus (2 dagen)
- **Boomtaxatie:** update 2010
- **Boomtaxatie:** gevorderden

- **Conditie- kwaliteitsbeoordeling** (2 dagen)
- **VTA-1** boomveiligheid + zorgplichten
- **VTA-2** VTA-systematiek en onderzoek
- **VTA-praktijkdag**
- **VTA-examentraining**

- **Boombeheer A tot Z** allround kennis boombeheer (6 dagen)
- **Boombeleid** (2 dagen)

LOCATIE: ARNHEM

**Voor cursusdata,
informatie en
inschrijving:**

KIJK OP: www.nocb.nl

**Cursus "aan huis"
vanaf 4 deelnemers**

Vakcursussen voor professionals

Postbus 168, 6930 AD Westervoort
Telefoon 0313 - 630 688
Fax 0313 - 633 618

Voor cursusinfo en inschrijving: www.nocb.nl

N.O.C.B.
Boomtechnisch Adviesburo
beëdigd taxateur van bomen

In dit nummer...

Records

Met de kersverse verschijning van het boek *Bijzondere bomen in Nederland* is er tevens weer een hernieuwd overzicht verschenen van de boomrecords in ons land. In 1991 bracht de Bomenstichting in het boek *Monumentale bomen in Nederland* voor het eerst een overzicht uit en zij doet dat nu weer. De boekenrubriek is dit keer geheel gewijd aan het boek *Bijzondere bomen in Nederland*.

Zijn boomrecords wereldschokkend nieuws? Nee, maar we zijn allemaal wel nieuwsgierig naar wat de oudste, dikste en hoogste bomen zijn en we willen er ook heen, ze aanraken en bewonderen. Het zijn onze helden, onze kampioenen.

We plannen dagtochten of zelfs hele vakanties naar recordbomen. Onze donateursdag op 17 april met een bezoek aan de hoogste boom van Nederland was een prachtig evenement. De aanstaande bomenreis van de Bomenstichting begin oktober naar het Franse Normandië zal dat ongetwijfeld ook worden, want de reis heeft een hoog boomrecordgehalte. Wilt u nog mee? Informeer bij het secretariaat of er nog plaats is. In het lentenummer is het programma opgenomen, maar u kunt het ook op onze website vinden.

Het aardige van boomrecords is dat generaties mensen na elkaar dezelfde kampioenen bejubelen. Een hardloper, wielrenner of een schaatser houdt het in uitzonderlijke gevallen een decennium vol aan de top; bomen die eenmaal dat niveau hebben gehaald, draaien hun hand niet om voor een eeuw.

Redacteur Roelie de Weerd ging op bezoek bij een donateur van het eerste uur. Niet om haar te feliciteren, maar haar te vragen waarom ze zich ooit heeft aangesloten bij de Bomenstichting. In dit nummer komen verder de resultaten van het programma *Duurzaam boombeheer voor het voetlicht*. Edwin Koot, projectleider hiervan, deed vier jaar geleden een waarderingsonderzoek naar het boombeleid bij gemeenten en herhaalde dat afgelopen najaar. Eerder noemden we al wat van de resultaten en dat doen we nu uitvoeriger. De recente bevindingen overtroffen de resultaten van vier jaar geleden in positieve zin.

Frank Moens

Gemeentelijk boombeleid ontplooit zich

Er is veel gemopper en er zijn veel klachten richting de lokale overheden als het gaat om de wijze waarop met bomen wordt omgesprongen. Edwin Koot deed er onderzoek naar en vergeleek de huidige stand van zaken met die van vier jaar geleden. De resultaten zijn in een uitvoerig rapport samengevat. In dit artikel de belangrijkste conclusies.

4

Verandering in denken

In 2010 staat de biodiversiteit internationaal op de agenda, want het gaat niet goed daarmee. Voor de meesten is biodiversiteit een lastig te vatten begrip. Daarom ging Roelie de Weerd op bezoek bij Paul Keßler, prefect van de Leidse Hortus, en liet zich het een en ander uitleggen. Rode draad in zijn verhaal is het verdwijnen van specifieke leefgebieden, biotopen, voor planten en dieren.

8

Groeien en Bloeien

Deel 2 in de serie 'Bomen – hoe doen ze het?', waarin San van der Molen uiteenzet hoe bomen erin slagen in de zomermaanden de groeisput van het voorjaar te consolideren, zich te verzekeren van nageslacht en tevens solide investeringen in de eigen groei te doen.

10

En verder in dit nummer:

Een korte terugblik op 2009	7	Op de bres voor het	
Boeken en zo	13	Kastanjedal	17
Omdat ik van bomen houd	14	Kort nieuws	20
Ruud Steggerda neemt stokje		Frank Naber:	
over van Johan Loermans	14	Eikenprocessiemees	23
Column: Weer groen	15	Agenda	23
BoomKroon	16	Colofon	23
		Monumentale boomtopper	24

omslag: bloem van de goudenregen
(*Laburnum*)
foto: Frank Moens

Gemeentelijk boombeleid

Edwin Koot

'Kwaliteit bomenbeleid verbeterd', was de titel van een artikel in het afgelopen winternummer. Dit verheugende nieuws kwam als voorlopige conclusie voort uit het onderzoek van de Bomenstichting naar het gemeentelijk bomenbeleid in 2005 en 2009. Inmiddels is de analyse van de onderzoeksresultaten volledig afgerond. Tijd voor een nadere beschouwing: er zijn positieve ontwikkelingen, maar ook de nodige aandachtspunten.

Het gemeentelijk bomenbeleid bestaat uit verschillende onderdelen waartussen een goede balans, een samenhang moet zijn. Die samenhang komt tot uiting in de zogeheten 'Bomenstichting-norm' (verder te noemen BS-norm): alle onderdelen van het bomenbeleid moeten minimaal van een 'redelijk' niveau zijn (beoordelingsniveaus zijn: onvoldoende, redelijk, ruim voldoende en goed) om aan de norm te kunnen voldoen.

De onderdelen van het bomenbeleid voor de BS-norm zijn:

- visie
- ontwerp en inrichting openbare ruimte (O&I)
- beheer en onderhoud (B&O)
- regelgeving en handhaving (R&H)
- personeel en organisatie (P&O)
- communicatie en voorlichting (C&V)

Positieve trend

In 2005 voldeed 14% van de gemeenten aan de BS-norm, in 2009 is dat twee keer zo veel: 28%. Dat betekent dat in 28% van de ruim vierhonderd gemeenten die ons land telt op alle onderdelen minimaal aan de beoordeling 'redelijk' wordt voldaan. Een duidelijk positieve trend, die vooral is toe te schrijven aan een aanzienlijke verbetering van de beleidsonderdelen 'Ontwerp en Inrichting' en 'Regelgeving en Handhaving'. Voor juist deze twee beleidsonderdelen heeft de Bomenstichting de afgelopen jaren veel aandacht gevraagd en blijktbaar ook gekregen.

Vergelijking resultaten per onderdeel

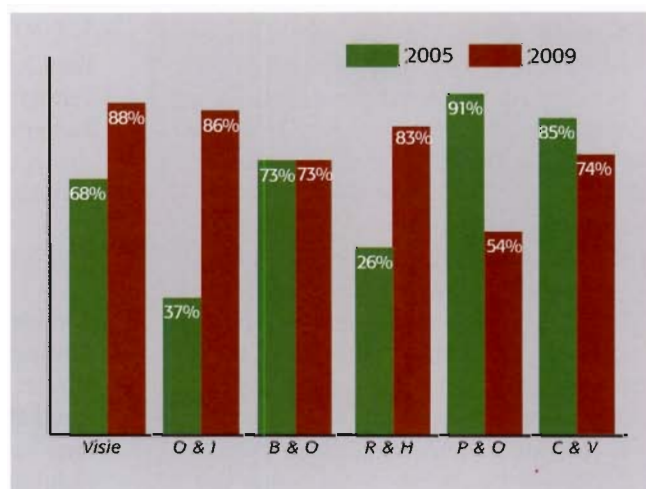
Bekijken we alle onderdelen van het onderzoek apart, dan is de conclusie dat drie van de zes onderdelen zijn verbeterd en twee zijn verslechterd. De resultaten zijn in figuur 1 weergegeven.

Visie als beleidsfundament

Een goede visie op de functie(s) van bomen binnen de gemeente is de basis voor het slagen van het bomenbeleid als geheel. Daarom is het goed te concluderen dat de kwaliteit van dit beleidsonderdeel sterk is verbeterd (figuur 2). Ruim 40% van alle gemeenten scoort nu 'redelijk' en 45% 'ruim voldoende' tot 'goed'. Het fundament voor een goed gemeentelijk bomenbeleid is daarmee anno 2009 veel steviger dan in 2005.

Niet alleen het hebben van een visie is van belang. Nog belangrijker is die vast te leggen in een beleidsdocument, bijvoorbeeld in de vorm van een boombeleidsplan. Dit blijkt namelijk niet alleen van positieve invloed te zijn op de kwaliteit van het gemeentelijke bomenbeleid als geheel, maar ook op de verschillende beleidsonderdelen afzonderlijk (figuur 3).

De helft van de gemeenten heeft een vastgestelde visie. Deze gemeenten scoren significant beter dan gemiddeld: in totaal voldoet 32% van deze groep gemeenten aan de BS norm, terwijl dat van alle gemeenten 28% is. Ook in drie van de vijf afzonderlijke onderdelen blijken deze gemeen-

Figuur 1: Vergelijking van de van resultaten 2005 en 2009 boven de norm per onderdeel. In een significant aantal gemeenten stijgen de beleidsonderdelen 'Visie', 'Ontwerp en Inrichting' en 'Regelgeving en Handhaving'. Een stevige daling daarentegen is te zien in het aantal gemeenten waar 'Personeel en Organisatie' minimaal aan de beoordeling 'redelijk' voldoet.

ontplooit zich

ten beter te scoren ('boven gemiddeld' in de figuur). Gemeenten zonder visie (9%) daarentegen, bevinden zich zowel op de onderdelen afzonderlijk als op het geheel, onder het gemiddelde ('onder gemiddeld' in de figuur). Gemeenten die geen vastgestelde, maar wel een interne visie (41%) hebben wijken niet of nauwelijks af van het gemiddelde.

Uit de enquête blijkt verder dat gemeenten met een vastgestelde visie vaker:

- maatschappelijke belangengroepen betrekken bij het bomenbeleid;
- bomeninformatie geven op hun website;
- monumentale bomen beschermen via het bestemmingsplan;
- bomen onderhouden volgens vaste kwaliteitsrichtlijnen.

Daarnaast blijkt dat in gemeenten zonder visie:

- groen meestal geen hoge prioriteit heeft;
- minder overleg is tussen ontwerpers en beheerders;
- burgers slechter worden geïnformeerd én betrokken bij het bomenbeleid.

Hieruit kunnen we concluderen dat een vastgestelde visie

derhalve leidt tot beter functionerende beleidsonderdelen, terwijl het ontbreken van een visie tot gevolg heeft dat ook de afzonderlijke beleidsonderdelen achterblijven.

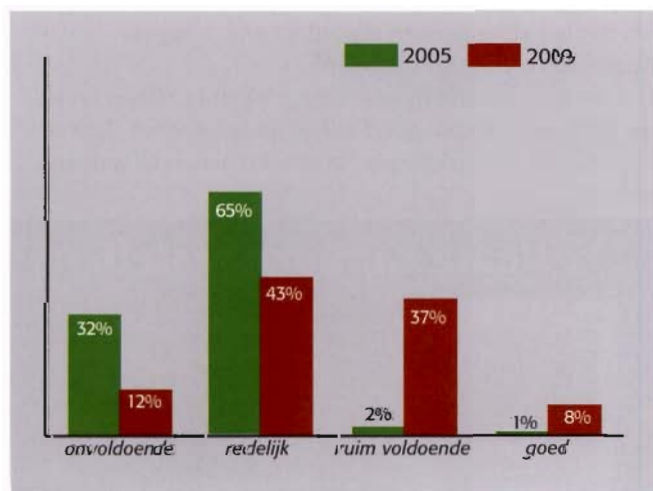
Ontwerp en Inrichting

Bij het ontwerp en de inrichting van de openbare ruimte is een zorgvuldige afstemming tussen natuur/bomen en bebouwing noodzakelijk. Wanneer deze afstemming goed is gedocumenteerd dan biedt dat ook in toekomst een goed handvat. In dat verband is het niet verwonderlijk dat de meeste gemeenten (93%) gebruik maken van groen- of boomstructuurplannen.

Er is ook een overduidelijke stijging van het aantal gemeenten dat gebruik maakt van de mogelijkheid de standplaats van een waardevolle boom in het bestemmingsplan vast te leggen om daarmee een extra bescherming te realiseren. Het aantal gemeenten dat een overzicht met waardevolle/monumentale bomen hanteert is gelijk gebleven. Dat is opmerkelijk want de Bomenstichting wordt met grote regelmaat gevraagd naar de inhoud van haar Landelijk Register van Monumentale bomen, dat vervolgens als leidraad dient voor het verkrijgen van een volledig beeld van een gemeente.

Bij de inzet van de Bomen Effect Analyse (BEA) is een discrepantie zichtbaar. De BEA wordt in toenemende mate door gemeenten ingezet om te kunnen beoordelen of duurzaam behoud van bomen bij bouw of aanleg te realiseren is en onder welke voorwaarden dit dan kan (van 28% naar 52%). Tegelijkertijd zien we dat het aantal gemeenten dat waardevolle bomen meestal behoudt, behoorlijk is afgenomen (van 64% naar 44%). Terwijl het toch de bedoeling is dat meer inzet van de BEA leidt tot meer behoud van waardevolle bomen. Voor de Bomenstichting ligt hier een taak daar nader onderzoek naar te doen.

Nog een opvallend punt is dat er meer afstemming is tussen kap- en bouwvergunningen. Een kanttekening hierbij is wel dat het percentage gemeenten stijgt (van 9% naar 35%) dat dit slechts 'soms' doet. Er is dus geen tendens naar een structurele afstemming, terwijl dit binnenkort met de introductie van de omgevingsvergunning wel verplicht is.

Figuur 2: Score van het onderdeel Visie in 2005 versus 2009. De kwaliteit van dit beleidsonderdeel is sterk verbeterd. Ruim 40% van de gemeenten scoort nu 'redelijk' en 45% 'ruim voldoende' tot 'goed'.

Beheer en Onderhoud

Figuur 1 laat zien dat het percentage gemeenten dat aan onderdeel Beheer en Onderhoud voldoet gelijk is gebleven op 73%. Verheugend is te melden dat in toenemende mate structurele controles worden uitgevoerd door gecertificeerde boomveiligheidscontroleurs. Ook verheugend is de toename van het aantal gemeenten dat volgens vaste kwaliteitsrichtlijnen en besteksvoorwaarden werkt.

Regelgeving en Handhaving

We kunnen stellen dat de kwaliteit van boombescherming vooruit gaat. Ruim tweederde van de gemeenten hanteert bijvoorbeeld een overzicht met beschermde waardevolle of monumentale bomen en er wordt zorgvuldiger met kapaanvragen omgegaan. Helaas is de ene regelgeving de

tie en voorlichting de afgelopen vier jaar verminderd.

Vreemd is bijvoorbeeld dat de gemeentelijke website niet vaker is gebruikt voor bomeninformatie. Terwijl de interesse van burgers in bomenbeleid en groen wel is gestegen en maatschappelijke belangengroepen actiever zijn en worden betrokken bij beleidsvorming.

Stappen in de groene richting

Concluderend stellen we dat de belangstelling voor de groene leefomgeving groeit, zowel bij burgers als gemeenten. In ieder geval zijn gemeenten zich ervan doordrongen dat het bomenbeleid beter moet en daar is sinds ons eerste onderzoek in 2005 een forse verbetering in zichtbaar. Dat is een hoopgevend resultaat.

Aan de andere kant is zorgvuldige omgang met het groen

	BS-norm	O & I	B & O	R & H	P & O	C & V
Vastgestelde visie op bomen (bv. in een bomenbeleidsplan) in 50% van de gemeenten.	32%	91%	81%	85%	56%	79%
Geen vastgestelde visie, maar wel een interne visie op groen in 41% van de gemeenten.	29%	84%	71%	82%	54%	72%
Geen visie / ad-hoc beleid in 9% van de gemeenten.	0%	73%	36%	73%	50%	55%
Percentage boven norm.	28%	86%	73%	83%	54%	74%

boven gemiddeld
onder gemiddeld

Figuur 3: Verband tussen kwaliteit bomenbeleid en vastgestelde visie op bomen. Hoe slechter de visie op bomen is ingebed in het beleid, hoe slechter wordt gescoord in de Bomenstichting-normering.

andere niet. In de meeste gemeenten geldt gelukkig nog een kapverbod voor een groot deel van het bomenbestand. In toenemende mate worden de kapregels echter beperkt. In sommige gemeenten is nu slechts voor een handjevol bomen een kapvergunning nodig. De gevolgen van een dergelijk beperkt kapverbod zullen waarschijnlijk pas over een aantal jaren merkbaar zijn.

Personeel en Organisatie

Bomen zijn niet alleen een zaak van de groenbeheerder met verstand van zaken. Het gaat erom dat van hoog tot laag in de organisatie het groen / de bomen een plaats verworven moet(en) hebben. De regie moet in handen zijn van goede pleitbezorgers: mensen met het bomenhart op de juiste plaats.

We constateren echter dat de groene vakkennis steeds meer uit de gemeentelijke organisaties verdwijnt. Niet alleen in leidinggevende functies maar ook binnen de eigen bomenploeg. Slechts een kwart van de gemeenten heeft een goed opgeleide boomspecialist in dienst.

Communicatie en Voorlichting

Het is een bekend gegeven dat heldere informatievoorziening belangrijk is bij het verkrijgen van draagvlak en betrokkenheid van burgers voor tal van onderwerpen en dus ook bomenbeleid. Desondanks is de kwaliteit van communica-

nog steeds geen vanzelfsprekendheid. Bomen worden nog teveel als een luxeartikel gezien en niet als een voorwaarde voor een aangename en levendige woon- en werkomgeving. Het is goed dat er meer bomenbeleid wordt vastgelegd. Maar dan willen we zien dat er meer waardevolle bomen worden beschermd en gespaard. En ook dat er voldoende groen vakmanschap bij de gemeente aanwezig is om het beleid te kunnen uitwerken en uitdragen. Waakzaamheid is dus geboden!

Er is de Bomenstichting veel aan gelegen te blijven hameren op aandacht voor goed beleid en beheer om daarmee toekomstige ontwikkelingen in groene banen te kunnen leiden.

Volledig rapport bestellen

Het rapport 'Kwaliteit gemeentelijk boombeleid 2005 - 2009' is voor € 7,50 digitaal verkrijgbaar via de website van de Bomenstichting. De papieren versie wordt op verzoek voor € 12,50 toegezonden. Zie onze website.

Een korte terugblik op 2009

We leven inmiddels midden in ons jubileumjaar: vol met activiteiten die ons meer bekend moeten maken en die duidelijkheid geven over onze doelstellingen. In dat licht bezien is het niet verkeerd nog even kort stil te staan bij het afgelopen jaar, 2009.

Het jaar 2009 was er een van de verkenningen, er zijn gesprekken gevoerd over onze missie, visie en strategie. Geen schokkend nieuws, maar wel zijn accenten op een aantal plaatsen anders gelegd. De hoofdlijn uit de visie: De Bomenstichting functioneert als een spin in het web in "bomenland" en wordt daarbij ondersteund door een ruime achterban van donateurs en vrijwilligers.

Levende strategie

Met de komst van Frank Naber per 1 april eindigden de werkzaamheden van interim-directeur Arno Willems. Wij zijn Arno veel dank verschuldigd voor het vele werk wat hij in korte tijd heeft uitgevoerd voor ons. Bij een levende Bomenstichting hoort een levende strategie. Wat nu is vastgesteld zal met regelmaat tegen het licht worden gehouden en zonodig aangepast.

Bomen verankerd in wetten en bouwen

Samen met de partners Bouwend Nederland en de Groene Stad werd het boekje *De Bomenplanner, bouwen aan duurzaam groen* geproduceerd, een oproep tot verantwoord bouwen. Vanaf het eerste moment in bouw- of aanlegontwerp moet rekening worden gehouden met de ruimte die bomen nodig hebben als wij hen een behoorlijke leeftijd gunnen. De boodschap is er, de presentatie van het boekje heeft plaatsgevonden tijdens de dagen van de Openbare Ruimte. Nu de verspreiding nog van de zowel het boekje als de ideeën daarin.

Ook werd in 2009 hard gewerkt aan de 6^e, volledig herziene uitgave van het standaardwerk *Bomen en Wet*. Al meer dan 30 jaar vormt dit werk de vraagbaak voor menigeen die in juridische bomenzaken verwickeld is. Tegen het eind van het jaar was het werk gereed.

Onze achterban

Zoals gebruikelijk werd veel tijd en aandacht gegeven aan vrijwilligers en donateurs. Aan het eind van 2009 telde de Bomenstichting 3000 donateurs. Een dalende trend. Daarbij onderscheiden wij ons niet van de meeste natuurorganisaties, maar het is wel een reden om extra te gaan werken aan donateurswerving. In 2009 zijn daarvoor de eerste verkennende gesprekken gevoerd.

Twee goed geslaagde donateursdagen werden georganiseerd: in mei rond en in het landgoed Clingendael in Den Haag en in oktober de begraafplaats annex arboretum De Nieuwe Ooster in Amsterdam. En beide keren troffen we enthousiaste en betrokken donateurs.

De vrijwilligers zijn de ogen en oren (en soms de mond) van de organisatie. Zij houden bomenzaken in hun gemeente in de gaten en zijn de lokale vertegenwoordigers van ons. Het netwerk van 214 boombeschermers blijft groeien en was aan het eind van het jaar in 170 gemeenten actief. Daar gaan wij mee verder in 2010 onder de term "investeren in de contactpersonen".

Publieksacties

In 2009 werden net als in 2008 weer de lokale boomverkiezingen 'Welke boom heeft de X-factor' georganiseerd, vaak ook weer in samenwerking met contactpersonen. In 2010 zal de eindpublicatie van dit project het licht zien.

U ziet het: het was weer veel. En dan hebben we het niet eens gehad over het Meldpunt Kappen, over de enquête over het gemeentelijk bomenbeleid, over de Workshop Duurzaam recht op bomen, over ons Register Monumentale Bomen, over onze beheerderabonnees en onze vernieuwde website.

Op www.bomenstichting.nl is het volledige jaarverslag te vinden.

Donateursdag Begraafplaats De Nieuwe Ooster

Contactpersonendag in Garderen

Bomen en Wet is verschenen en wordt verzonden

Veel belangstelling voor X-factorverkiezing Weert

Verandering in denken

Paul Keßler, prefect van de Leidse Hortus over het Jaar van de Biodiversiteit

Roelie de Weerd

Voor het gesprek wandel ik een rondje door de Hortus Botanicus. Er staan prachtige oude bomen. Een paar zijn zo oud dat bijna alleen de stam nog rest. De Dadelpruim, *Diospyros lotus*, geplant in 1740 is zo'n verweerd monument. Er vlak bij staat een breed uitgegroeide Japanse notenboom, de *Ginkgo biloba*. Geplant in 1785. "Dat is niet de oudste in Nederland", zegt Paul Keßler als ik even later tegenover hem zit in een hoekje van het restaurant van de hortus. "Die in Utrecht is ouder. De meeste ginkgo's zijn óf mannelijk óf vrouwelijk. Deze ginkgo is mannelijk en heeft ook vrouwelijke takken." In 1935 zijn een paar takjes van een vrouwelijk exemplaar op de Leidse ginkgo geënt. Eén takje is goed aangeslagen waardoor er nu zaden aan de mannelijke ginkgo in de hortus te zien zijn.

Het belang van biodiversiteit

"Biodiversiteit heeft een intrinsieke waarde", aldus Keßler. "Dat wil zeggen: elke plant en elk dier heeft zijn eigen waarde, onafhankelijk van de aanwezigheid van de mens. Een mug en een plant bijvoorbeeld heeft zijn eigen waarde. In het hele bouwsel van ecologische netwerken spelen die een belangrijke rol. Uit dat oogpunt is het belangrijk om planten en dieren te beschermen.

Een ander aandachtspunt is dat het aantal soorten dat de laatste jaren verdwijnt heel erg hoog is. Bij de ene habitat is dat meer dan bij de ander. Vooral in de tropische bossen gaat het hard achteruit, meer dan in de bossen in Nederland. De Nederlandse flora heeft ongeveer tweeduizend soorten, Zuidoost-Azië heeft zestigduizend soorten. Zelfs als je in een botanische tuin de ruimte zou hebben om al die soorten die dreigen te verdwijnen te herplanten, dan is dat logistiek niet te doen. Dit betekent dat zodra iets verdwenen is het ook nooit meer terug komt. Juist de planten en dieren die in een relatief klein gebied voorkomen zijn sterk bedreigd. Als dat gebied kapot gemaakt wordt, zoals in de tropen door goud en kopermijnen of door houtwinning, dan weet je dat die soort daar uitsterft."

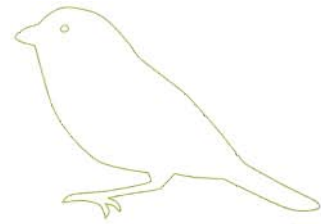
Is het doel van de ecologische hoofdstructuur ook om de afname van de biodiversiteit af te remmen?

"Het doel van de ecologische hoofdstructuur is biodiversiteit te beschermen en ook om deze te herstellen. Met die hoofdstructuur probeer je gebieden aan te wijzen en aan elkaar te koppelen zodat de biodiversiteit weer terug kan komen."

Om dit te illustreren vertelt Keßler over een onderzoek dat hij in de tropen heeft gedaan naar een bosgebied waar de grote bomen waren gekapt. Dit bosgebied was vóór de houtwinning een primair bos. (Een primair bos is een bos waar de invloed van de mens nihil is. Een secundair bos is een regenererend bos door menselijk ingrijpen. Red.) Als zo'n bos, waarin gekapt is, niet te groot is en vlakbij een ander primair bos ligt en je niets doet, dan ontkiemen de zaden in de grond weer en de beesten komen terug uit die stukken primair bos in de buurt waar nog wel diversiteit is. Maar als het gekapte gebied te groot

Botanicus Paul Keßler (1958) is in Duitsland geboren en getogen. In 1988 kwam hij naar Nederland om bij het Rijksherbarium in Leiden te gaan werken. In hetzelfde jaar vertrok hij voor een aantal maanden naar Indonesië en deed daar onderzoek naar de biodiversiteit van de plantenwereld. Later maakte hij meerdere reizen naar Zuidoost-Azië voor onderzoek naar de tropische boomfamilies. In 2006 werd hij prefect van de Leidse Hortus. 2010 is het Internationale Jaar van de Biodiversiteit. Wie kan ons beter het levensbelang van biodiversiteit uitleggen dan de man met zoveel onderzoekervaring op dat gebied?

foto: Roelie de Weerd

is en geïsoleerd is geraakt, dan krijg je een andere cyclus. Dat komt door kiemingstijd van de zaden. In primaire bossen hebben zaden geen kiemrust. Die zaden vallen en moeten direct ontkiemen, terwijl in secundaire bossen zaden heel lang in de bodem kunnen overleven en dan opkomen. Dat zijn de pionierssoorten.

Als zo'n gekapt gebied ver van een primair bos ligt krijg je een bos met een cyclus van pionierssoorten die na 25 of 30 jaar weer afsterven. Zo'n bos blijft in die cyclus hangen. Het begint met kleine boompjes en struiken. Dan komt er wat hoger bos van 15 tot 20 meter. Die bomen worden zo'n dertig jaar oud. Maar er komt nooit meer het oorspronkelijke eindproduct, een primair bos. Niet die 50 meter hoge bomen.

"Dus als dat secundaire bos te ver van een primair bos ligt,

gie. Het is een kwestie van tijd. Op een gegeven moment heb je geen bomen meer die produceren en heb je ook geen natuur meer.

Maar dan is alles toch naar de knoppen?

"Maar dan heb je ook geen mensen meer en is de economie niet meer belangrijk. Dan krijg je een noodscenario en wint de natuur."

Wat kunnen wij als individu doen om het niet zover te laten komen? Om de biodiversiteit te beschermen?

"Het is belangrijk is om geen gekweekte planten in de natuur te brengen. Mensen met een aquarium of een vijver gooien vaak de waterplanten in de sloot. Dat is helemaal fout. Dan krijg je grote ecologische en economische problemen. Die planten vormen een plaag. De sloten groeien

... elke plant en elk dier heeft zijn eigen waarde, onafhankelijk van de aanwezigheid van de mens.

krijg je die soorten nooit meer terug. Dat betekent automatisch dat de biodiversiteit in een bepaald gebied kleiner is. In Borneo hadden we in een primair bos ongeveer 350 tot 400 boomsoorten per hectare. Bij een secundair bos was dat 40 tot 50. Dus je verliest ongeveer 300 soorten."

Wat betekent biodiversiteit voor het ruimtelijk beleid?

"Als je de natuur met rust laat komt er veel voor terug. Maar niet altijd wat we verwachten. Hei is daar een typisch voorbeeld van. Dat is een kunstmatig landschap dat door toedoen van de mensen een paar honderd jaar geleden zo is ontstaan. Als je dat met rust laat krijg je bos. De hei, de bossen, de polders zijn allemaal cultuurlandschappen. Zelfs de duinen zijn een pseudonatuurlijk landschap.

Nu willen we in het Groene Hart het landschap terug zoals het geweest is. Maar dan moet je je wel bewust zijn dat dat niet het oorspronkelijke landschap is. Dat is ruimtelijk beleid en daar horen beleidsmaatregelen bij. Zoals, blijven we de hei afplaggen? Wat zijn de invloeden op de diversiteit als er schapen, runderen of wilde paarden lopen? Maar het blijven cultuurlandschappen. Voor de biodiversiteit maakt het niet uit. Daar hoeft je niet perse natuurbossen voor te hebben. Overigens hebben wij in Europa geen natuurlijke landschappen meer, behalve een klein stukje in Polen."

Er is voortdurend strijd tussen economie en ecologie. Wie wint er denkt u?

"Dat is makkelijk. Als je lang genoeg wacht wint de eco-

dicht, de gemalen doen het niet meer. Vijver- of aquariumplanten dus nooit wegkieperen in de sloot maar in de groene bak doen. Met het Ministerie van LNV en producenten is ook een overeenkomst gesloten over individuele soorten waterplanten die niet meer verkocht mogen worden."

Maakt het voor de biodiversiteit uit of je inheemse of uitheemse soorten aanplant?

"Als je als boer een heg gaat aanplanten zou je als plano-loog voorwaarden kunnen stellen dat je dat met inheemse soorten moet doen, want die brengen ook wat biodiversiteit mee voor de inheemse dierenwereld. Maar in mijn achtertuin zou ik het zo strikt niet doen. Daar kun je best dingen neerzetten die je mooi vindt. Maar zet geen pol bamboe langs de slootkant."

Wanneer is het VN-jaar van de biodiversiteit voor u geslaagd?

"Ik vind het belangrijk dat bezoekers meekrijgen dat tien verschillende narcissen-cultivars ook diversiteit is. Dat is dan genetische diversiteit, maar wel diversiteit. Als je in een bos vijf verschillende soorten ziet is dat diversiteit. Een paar grassoorten tussen de straatstenen is ook diversiteit. Voor mij geldt niet dat we drie soorten beschermd hebben. Dat is wel mooi, maar het is voor mij vooral een verandering in denken. Die mentale omslag is belangrijk. Dat willen we dit jaar als Hortus uitdragen."

Bomen - hoe doen ze het?

Deel 2: groeien en bloeien

San van der Molen

Wat gebeurt er in de zomermaanden in onze bomen? Als de nieuwe scheuten zijn uitgegroeid en de bladeren ontvouwen kan het grote 'veilig stellen' beginnen. Bomen spelen over het algemeen op safe. Ze leggen reserves aan terwijl er voedsel genoeg is, ze zorgen voor nageslacht in hoeveelheden die een stootje kunnen hebben. Veiligheid en betrouwbaarheid voor alles, tenminste, zolang het om het voortbestaan van de eigen soort gaat.

Groeien

De grootste groei, in de zin van langere takken, is bij veel soorten in feite achter de rug na de voorjaarspurt. Alleen is

dat nieuwe weefsel nog zwak en niet in staat om eenzelfde groei in het volgende voorjaar te leveren. Het gaat in de zomer om het consolideren van het nieuwe weefsel, het veilig stellen van de veroverde ruimte. De groene scheuten en de nieuwe wortels gaan nu verhouten. Bovendien wordt om de stam een nieuw laagje hout gevormd. Nadat de boom in het voorjaar grote, wijde houtvaten heeft aangelegd groeit hij namelijk nog rustig verder in de dikte. Ook de bast en het cambium moeten daarom in de breedte toenemen. Het cambium, dat eerst alleen cellen naar binnen afzette, deelt nu ook naar opzij en is zo in staat de steeds dikker wordende boom te blijven omspannen. In de bast ontstaan in de loop van de zomer scheuren; de lui-

Geen lengtegroei meer in de zomer?

Niet alle soorten stoppen met de lengtegroei na het voorjaar. Er zijn ook soorten met een zogenaamd herhalend groeipatroon of vrije groei, die de hele zomer nog nieuwe scheuten vormen of de lengtegroei pas stoppen met de aanleg van een eindknop na de zomer. Veel van de inheemse soorten in Nederland vallen echter wel in de categorie van de gefixeerde groei: een eindknop levert in het voorjaar de lengtegroei en wordt meteen afgesloten

met een nieuwe eindknop. Daarbij kunnen bomen gedurende hun ontwikkeling veranderen; van sommige soorten kan de volwassen boom zowel vrije als gefixeerde groei laten zien.

Hoe een boom gedurende meerdere jaren in de lengte groeit wordt duidelijk met een animatiefilmpje op onze website, kijk in de infotheek onder boom-wetenswaardigheden. Hier een 'uittreksel' uit die animatie.

Links: vrouwelijke bloem van de den (Pinus). De vorm van de dennenappels is al goed te zien.

Licht- en schaduwbladeren

Bladeren binnenin de kroon vangen minder licht op dan de buitenste bladeren. De boom maakt in reactie op die verschillen ook verschillende bladeren. Lichtbladeren zijn dikker en vaak kleiner, met een betere bescherming tegen verdamping, maar ook met een dikkere laag waarin het bladgroen zit. Schaduwbladeren zijn dunner, waardoor de kleinere hoeveelheid licht toch bij alle bladgroen kan komen. Een duidelijk voorbeeld is de paardenkastanje met veel dunnere, grote bladeren op beschaduwde plekken ten opzichte van zonnige plekken. Naast de hoeveelheid licht is overigens ook de beschikbaarheid van water van invloed op de soort bladeren die de boom vormt. Een watertekort stimuleert de vorming van de kleinere en dikkere lichtbladeren, die minder verdampen.

Haagbeuk (Carpinus betulus) in een bosrand. Deze bladeren stellen zich anders in op het beschikbare licht dan bladeren in de onderbegroeiing in het bos.

foto: Frank Moeris

tenste lagen worden met kurklaagjes afgesloten van de levende bast. Die buitenste delen, die niet meer meedoen aan het transport van water en assimilaten, vormen de schors.

Voor al deze groeipunten zijn bouwstoffen nodig en voedingsstoffen om de energie te leveren. De fotosynthese, nu op volle kracht in de enorme oppervlakte aan blad, kan die leveren. Fotosynthese levert de suikers; via het proces van assimilatie (het tegenovergestelde van dissimilatie, verbranding) worden hieruit alle andere stoffen gevormd die de boom nodig heeft om hout, bast en nieuw blad te vormen. De boom heeft hiervoor, naast de door hem zelf gevormde suikers, ook de mineralen uit de bodem nodig.

Verschillende bouwplannen

Door verschillen in strategie van uitlopen ontstaan de verschillende vertakkingspatronen in bomen. De boom kan zijn eindknoppen vasthouden of laten vallen. 'Monopodiale' soorten, zoals de eik, houden de eindknoppen vast en laten daarnaast slechts enkele zijknoppen uitlopen. Naast de eik zijn de es, de paardekastanje, de spar, en de den hiervan voorbeelden.

Bij soorten die na het vormen van een lengtescheut de eindknop laten vallen, moeten één of meer daaronder gelegen zijknoppen de lengtegroei overnemen. Soorten met zo'n groeipatroon worden sympodiaal genoemd. Voorbeelden zijn berk, haagbeuk, hazelaar, plataan, robinia, linde en iep. De lengtegroei kan worden overgenomen door slechts één knop. Dat kan een speciaal daarvoor aangelegde knop zijn of de bovenste zijknop. In dit geval gaat de lengtegroei gewoon door. Het resultaat is een typische zigzaggroei zoals van de valse christusdoorn (Gleditsia).

Wanneer een aantal knoppen uitloopt en de lengtescheuten elkaar gaan beconcurreren, ontstaat een sterk vertakte kroon zonder spil. Dit groeipatroon is vaak het resultaat wanneer een bloeiwijze aan het eind van de tak verschijnt. Voorbeelden zijn lijsterbes, haagbeuk, trompetboom en magnolia.

Bloeien

Bomen zijn ook op een andere manier bezig om hun toekomst veilig te stellen: door te bloeien en zaad te vormen. Dat is investeren op de lange termijn, waarbij een groot aantal zaden moet zorgen voor zoveel mogelijk nakomelingen. Hoewel van de inheemse boomsoorten in Nederland de meeste niet met erg grote of felgekleurde bloemen bloeien is het toch een fenomeen wat bijna niemand zal ontgaan. Van wilgen, essen en populieren bijvoorbeeld zijn de meeldraden zo massaal en de helmknoppen (de zakjes met het

Bloesem van de peer met rode helmknoppen (stuifmeelzakjes).

foto: Frank Moens

Fotosynthese en assimilatie

In de bladeren maakt de boom zodra het licht is met zijn bladgroen suikers en zuurstof uit kooldioxide en water. Overdag wordt in het blad meer suiker gevormd dan kan worden afgevoerd. Dit wordt in het bladweefsel opgeslagen in de vorm van zetmeel. 's Nachts, wanneer er geen fotosynthese plaatsvindt, wordt dit zetmeel weer omgezet in suiker en via de bastvaten afgevoerd. 's Ochtends vroeg is er geen zetmeel meer in het blad aanwezig.

Bij de assimilatie worden uit suikers en de door de boom opgenomen mineralen alle benodigde bouw- en voedingsstoffen gevormd. Zo maakt de boom uit suikers en (o.a.) stikstof aminozuren en eiwitten. Fotosynthese gebeurt alleen in de groene delen van de boom: in bladeren en ook in groene twijgen. Assimilatie vindt grotendeels elders in de boom plaats. De wortels zijn een belangrijke plaats voor assimilatie. Het beeld, dat een boom vanuit de bodem water en mineralen opneemt, dat omhoog transporteert naar het blad, waar met de suikers complexe organische stoffen worden gevormd, is niet juist. De suikers worden naar beneden getransporteerd of direct in het blad gebruikt voor de energievoorziening van bijvoorbeeld de sluitcellen van huidmondjes.

Jong eikenblad in het volle licht, daaronder de bloemen.

stuifmeel) zo felgekleurd dat je ze niet kan missen. Of het stuifmeel legt een laagje fijn geel stof over werkelijk alles, tot verdriet van de allergie-patiënten.

De wind is een belangrijk element in het tot stand komen van nageslacht voor veel van onze bomen: berk, beuk, eik, populier, wilg, els, hazelaar, es, walnoot en alle naaldbomen moeten het zonder de 'bloemetjes en bijtjes' romantiek stellen en geven hun pollen af aan de lucht. Ze doen dit op goed geluk zodat het ergens op de juiste stamper terecht zal komen, zal kiemen en via een pollenbuis een celkern zal laten versmelten met de celkern van de daar aanwezige eicel. Het werkt: gezien de enorme hoeveelheden berken-, beuken-, etc. zaad die later in het seizoen gevormd worden kun je niet zeggen dat het een verkeerde strategie is. Maar het vergt wel een massale inzet van stuifmeel.

De bomen van de rozenfamilie (Rosaceae) springen daar zuiniger mee om. In deze familie wordt het pollen meegegeven aan doelbewust gelokte bezoekers: bijen en andere

insecten. Appel, peer, pruim, sleedoorn, kers, meidoorn, lijsterbes, mispel, kwee en krentenboompje horen hier allemaal bij. Zij hebben echte bloemen met alles erop en eraan: stampers, meeldraden, nectar, kroonbladen en kelkbladen. Met opvallende kroonbladen, stuifmeel en nectar lokken ze insecten. Bovendien hebben zij nog een extra service voor de nectarzoeker: een nectarcupje. De bloembodem is verbreed en heeft vaak een opstaand randje, waarbinnen de nectar voor het grijpen ligt. Hier hoeft je geen lange roltong voor te hebben!

Natuurlijk zijn er ook buiten de rozenfamilie bomen met een vaste verkering met de insectenwereld: denk aan de linde, waar ook de nectar een grote rol speelt. Ook de paardenkastanje met zijn speciale 'wegwijzers' op de onderlip van de bloemen, om insecten naar binnen, langs de helmhokjes naar de nectar, te lokken. Of de ogenschijnlijk simpele bloeiwijze van een vlier, die insecten lokt met stuifmeel, nectar en een makkelijke landingsplek.

Speciale kleurige 'wegwijzers' op bloemen, om insecten naar binnen te lokken, langs de helmhokjes naar de nectar: v.l.n.r. acacia (Robinia), paardenkastanje (Aesculus) en trompetboom (Catalpa).

foto: Frank Moens

Bijzondere bomen in Nederland, 250 verhalen

Frank Moens (red.),
Girbe Buist, Leo
Goudzwaard, Bert Maes,
Han van Meegeren,
Jeroen Philippona
Uitg. Boom - Amsterdam
400 blz., 24,5 x 19,5 cm
ISBN 978 90 8506 934 8
€ 39,50

In april verscheen ter gelegenheid van het 'Jaar van de Monumentale boom' het nieuwe boek van de Bomenstichting over monumentale en andere bijzondere bomen in ons land. Het is voortgekomen uit een onderzoek dat een paar jaar geleden plaatsvond naar bomen met een verhaal: bomen met een bijzondere betekenis in onze samenleving, bewust geplant of spontaan ontstaan. 'Bijzondere bomen in Nederland' biedt een breed scala aan invalshoeken over het voorkomen van bomen in ons land.

Het maken van ...

In 2005 deed de Bomenstichting een oproep in diverse media naar anekdotes en historische gegevens over bomen. In Zeeland werd een grondig proefproject uitgevoerd met leuke resultaten. Het Landelijk Register van Monumentale bomen bevat veel informatie, maar dat zijn vooral feiten. Wat we misten was de reden waarom een boom ergens staat, waarom deze soms eeuwenlang is beschermd en daardoor tot majestueuze afmetingen heeft kunnen groeien. Ook was lang niet altijd duidelijk of een boom misschien door een bijzondere gebeurtenis een speciale betekenis in ons land heeft gekregen. Een bijkomend doel van het onderzoek was de bevindingen te bundelen in een publicatie. Al vrij snel werd duidelijk dat de informatie wel onder de mensen aanwezig is, maar dat men deze niet spontaan doorgeeft. Dan maar zelf op pad om de achtergronden en historie te achterhalen, was de conclusie. Dat was geen eenvoudige opgave. Door ons te concentreren op het maken van een boek, werd de opdracht aan onszelf concreter. De Bomenstichting stelde een blauwdruk op waarin de basisgedachte voor de inhoud werd verwoord. Ondergetekende benaderde bomenkenners van wie bekend was dat ze ook over de nodige streekennis beschikken. Dit leidde tot een schrijversgroep van zes heren. Leo Goudzwaard, Jeroen Philippona, Han van Meegeren, Bert Maes en Girbe Buist gingen onder leiding van ondergetekende aan de slag. Elke auteur kreeg een of meer provincies of een onderwerp onder zijn hoede. Het Prins Bernhard Cultuurfonds en enkele andere fondsen zegden hun steun

toe. Uitgeverij Boom in Amsterdam, al eerder partner in twee omvangrijke publicaties, te weten Monumentale bomen in Nederland en Bomen en Mensen – een oeroude relatie, was direct bereid te participeren en het boek op de markt te brengen.

Bijdragen van Jan Terlouw en Koos van Zomeren

Na drie jaar voorbereiding was het in april zover. Bomenliefhebber, schrijver en oud-politicus Jan Terlouw schreef het voorwoord en nam op 17 april het eerste exemplaar in ontvangst uit handen van Ronald van der Giessen, voorzitter van de Bomenstichting. In vierhonderd bladzijden komen, gerangschikt per provincie, ruim 250 locaties aan bod, variërend van solitaire bomen en onder architectuur aangelegde lanen en parken tot streekgebonden gebruiken en curiositeiten. Ook is aandacht besteed aan bomen in de Nederlandse Antillen en Aruba, Koos van Zomeren, onder bomenliefhebbers bekend geworden door zijn wekelijkse rubriek in NRC-Handelsblad 'Boom voor Boom' in de periode 2005 - 2007, schreef speciaal voor dit boek een extra hoofdstuk.

Jan Terlouw (linkerfoto) hield het boek ten doop, waarna de auteurs het glas hieven op het resultaat: v.l.n.r. Leo Goudzwaard, Jeroen Philippona, Han van Meegeren, Frank Moens, Girbe Buist en Bert Maes.

Oudste, dikste en hoogste

Veel aandacht is besteed aan een verrassend en waardevol overzicht van de oudste, dikste en hoogste bomen van enige tientallen boomsoorten, voorzien van adresgegevens. Jeroen Philippona en Leo Goudzwaard hebben speciaal voor dit overzicht tientallen bomen bezocht en omtrek- en hoogtemetingen uitgevoerd.

Frank Moens

Extra korting bij de introductie

Als donateur ontvangt u 5 euro korting op de winkelprijs van € 39,50. Tot 17 juli berekenen we slechts € 3,50 verzendkosten. Daarna wordt dit € 5,50. Voor het bestellen kunt u gebruik maken van de bestelbon in dit Bomennieuws. Voor uitvoeriger informatie over de inhoud van dit bijzondere boek zie www.bomenstichting.nl > publicaties.

“Omdat ik van bomen houd”

De Bomenstichting bestaat veertig jaar, mede dankzij trouwe donateurs. Mevrouw de Guerre gravin Wolff Metternich, eigenares en bewoonster van kasteel Hillenraad in Swalmen, is een donateur van het eerste uur.

“Dat jullie weten dat ik al zo lang donateur ben,” reageert ze verrast. Mevrouw de Guerre Wolff Metternich is donateur geworden, omdat zij van bomen houdt. Zij vond het een bijzonder initiatief, een stichting die zich inzet voor het behoud van bomen. Al die jaren is de Bomenstichting zo actief gebleven, vindt ze. Door ‘Bomennieuws’ blijft ze op de hoogte van het werk van de Bomenstichting. In het begin heeft ze de hulp van de Bomenstichting ingeroepen. Langs de weg die bij het landgoed behoort werd destijds een gleuf gegraven voor elektriciteitskabels. “Ze gingen pal achter de bomen langs. Dat kon nooit goed zijn voor de wortels. Ik heb ze nog gewaar-schuld toen ze daar gingen graven. Nog geen zes maanden later was er een storm en viel een 150 jaar oude beuk op een even oude eik. Ik heb daarna de Bomenstichting gebeld en toen is mr. Sandberg gekomen. Die zat in het bestuur. Dat was een jaar na de oprichting, kan ik me herinneren. Meneer Copijn is toen ook nog op bezoek geweest.”

We praten verder over de bomen op het landgoed en de 160 hectare bos, die erbij horen. Er is vroeger een iepenlaan geweest, die tijdens de iepenziekte van 1933 is gekapt. Daarna zijn er beuken geplant. “Je hebt nu iepen die resistent zijn. Doen die het goed?” wil ze van mij weten. “Wij hebben na de iepenziekte geen iepen meer geplant en nu vind ik het zo interessant dat er toch weer nieuwe soorten zijn die resistent zijn.”

foto: Roelle de Weerd

De bomen op het landgoed worden onderhouden door haar eigen tuinman en met hulp van het IKL (Instandhouding Kleine Landschapselementen). Daar kan ze 300 uur per jaar gebruik van maken, omdat jaren geleden haar tuin als een van de eerste kasteeltuinen een beschermd monument is geworden. Het landgoed is aangesloten bij de Stichting Particuliere Historische Buitenplaatsen, die voor dit soort regelingen zorgt.

De bossen zijn vrij toegankelijk, maar de directe omgeving van het kasteel en de lanen zijn afgesloten voor het publiek. “Als die wegen openge-

Ruud Steggerda neemt stokje over van Johan Loermans

Per één april kwam Ruud Steggerda in dienst van de Bomenstichting. Hij heeft de plaats ingenomen van Johan Loermans die na twee jaar de organisatie verliet, om in zijn eigenlijke vakgebied aan het werk te kunnen.

foto: San van der Molen

Ruud Steggerda (1965) is een goede bekende van de Bomenstichting. Halverwege de jaren negentig liep hij stage als onderdeel van de kaderopleiding bosbouw, natuur en landschap in Velp. Ruud bleef daarna betrokken bij de Bomenstichting als donateur, later ook als contactpersoon via het IVN in Den Haag.

Hij werkte bij Stichting Landschapsbeheer Zuid-Holland waar hij uiteindelijk 12½ jaar als regiocoördinator in dienst was. In die functie zag hij vrijwel geheel ‘landelijk’ Zuid-Holland. Hij organi-

seerde cursussen en gaf, vaak in het veld, voorlichting over bijvoorbeeld ARBO-beleid bij landschapsonderhoud.

In zijn vrije tijd was hij in en om zijn woonplaats regelmatig betrokken bij het wel en wee van flora en fauna. Dat inspireerde hem uiteindelijk om in 2009 bij de lokale overheid te gaan werken en vanuit dat gezichtspunt met natuurontwikkeling bezig te zijn. Werkenderwijs bleek hem de non-profitsector toch beter te passen en toen de gelegenheid zich begin dit jaar voordeed om bij de Bomenstichting aan de slag te gaan, was de overstap snel gemaakt. Dat hij recent de cur-

sus Visual Tree Assessment had gevolgd kwam daarbij goed van pas.

In zijn vrije tijd organiseert Ruud als IVN-gids regelmatig een ‘Bomenwandeling’. Samen met contactpersoon Clara Visser is hij lid van de ‘Adviesraad Monumentale Bomen’ van de gemeente Den Haag.

Ruud zal zich met zijn ervaring in eerste instantie vooral gaan inzetten voor het verder uitbreiden van het vrijwilligersnetwerk, de contactpersonen. Het verzorgen van cursussen en andere bijeenkomsten maakt daar deel van uit. De ambitie van de Bomenstichting is in elke gemeente een lokale vertegenwoordiger te hebben. De groep is nog steeds groeiende, maar nog lang niet op de gewenste sterkte.

Johan Loermans was sinds het voorjaar 2008 nauw betrokken bij het opzetten en uitvoeren van het succesvolle project Welke boom heeft de X-factor? In vrijwel elke editie van Bomennieuws viel er van hem wel wat te lezen over ontwikkelingen of winnaars. Het project liep dit voorjaar af, maar viel in zo’n goede aarde dat de Bomenstichting de X-factor voortzet en aan

steld zouden zijn, moet ik ze onderhouden en de verantwoordelijkheid voor de veiligheid nemen. Dat is niet meer te doen, want er vallen steeds takken uit."

We maken nog een wandeling door de tuinen. Zij wijst mij op een metasequoia. "Hier staat een van de eerste metasequoia's die na de oorlog in Nederland zijn aangeplant, toen ze voor het eerst geïmporteerd werden."

Na de wandeling nemen wij afscheid bij de twaalf apostelen. Het zijn 180 jaar oude linden, zes aan elke kant, langs de fraaie oprijlaan naar het kasteel.

Het kasteel wordt al genoemd in 1380. Het is nooit verkocht. Het is al die eeuwen in de familie gebleven, soms via de vrouwelijke lijn. Sinds 1910 is het door vererving in de familie van graaf Wolff Metternich gekomen. Op internet is veel informatie over Hillenraad en haar bewoners te vinden.

Roelie de Weerd

gemeenten als product aanbiedt om lokaal bomen in het zonnetje te kunnen zetten. Het overzicht van twee jaar X-factor is als publicatie verkrijgbaar.

De relatie onderhouden met contactpersonen en de afwikkeling van meldingen op Kappen met Kappen, het meldpunt van de Bomenstichting en Vara's Vroege Vogels waren Johans andere hoofdtaken. Daardoor kwam hij ook in aanraking met plaatsen waar bomen werden bedreigd of zelfs hele biotopen te gronde dreigden te gaan. Hij voelde zich daar zeer bij betrokken en heeft met succes acties ondernomen om dergelijke processen te keren. Hoogtepunt was het behoud van het gebied rond de Heerlijkheidsbeek, ook wel het Kastanjedal genoemd, in Beek-Ubbergen bij Nijmegen. Op de website van de Bomenstichting en bladzijde 17 in dit nummer kunt u daar meer over lezen.

Na twee jaar gaf Johan er de voorkeur aan als bioloog en vegetatiekundige werkzaam te willen zijn en is hij die weg verder ingeslagen. Uiteraard wensen we hem veel succes en voldoening daarbij.

Frank Moens

Weer groen

Het is nu half april, fantastisch is het buiten en zelfs niet te uitbundig gepekelde bomen worden groen.

Milieuwethouders werden dit verkiezingsjaar afgerekend op de tonnen zout die ze strooiden. Dat zullen de bomen weten. De strooiers schakelden hun op milieuzuinig strooi- en afgestelde apparatuur uit en gingen dik strooien opdat ieder kon zien dat ze geweest waren. Het groene milieu werd even weggezet en dat komt goed uit want het scoort politiek beter met slechte dan met gezonde bomen. Dan komen er weer nieuwe en dat is goed voor milieu en wethouder.

Sommige bewoners zien wel wat er gebeurt. Ze schrijven over de strooidrift, 3 februari: "fataal beleid, bomen betalen de rekening voor het overvloedig strooien".

Of: "er wordt wel schande gesproken van de houtkap in de Amazone, maar dichtbij huis wordt volop gehakt". Een ander: "honderden bomen verdwijnen vanwege het landschapsplan". En: "115 bomen rooien voor renovatie voetbalveld, meldingsplicht kapvergunning afgeschaft". Of: "weten ze bij de provincie niet dat bomen CO₂ opslaan?". Helaas ook krantenaandacht voor sommige zich boomdeskundige noemende tuin- en landschapontwerpers, die in tegenstelling tot velen, vinden dat populieren niet langs provinciale wegen horen en deze willen vervangen door meidoorns. Landschaparchitecten die vele populieren doen rooien omdat het landschap open moet zijn. Open met lichtmasten en verkeerslichten? Eikels hangen in de bomen, maar horen zich er niet mee te bemoeien.

Ik was deze winter boomagent voor de Bomenstichting bij het meldpunt kappen van 'Vara's Vroege Vogels'. Vanwege alle gemelde boomellende moet je dit jezelf niet willen aandoen.

Triest hoe groene burgers als querulanten worden neergezet, ze zijn te laat, te stom of weten te veel maar ze krijgen altijd ongelijk. Wat moeten burgers met een gemeente die, na een negatief advies van de beroep- en bezwaarcommissie, zichzelf op vrijdag een kapvergunning verleent en de erop volgende zaterdagochtend een groot aantal waardevolle eiken en iepen omzaagt?

Het gaat ook wel eens goed, dan wordt er wel geluisterd en komen er alternatieven en blijven de bomen. Dat gaat dan met meerdere bewoners die, soms met de Bomenstichting, in actie komen. Zoek daarom te allen tijde medestrijders, in je eentje lukt het eigenlijk nooit.

En, wanhoopt niet, want een Amerikaanse ecooloog ontdekte dat bomen de laatste jaren, dankzij de hogere CO₂ waarde in de lucht en een langer en warmer groeiseizoen, sneller groeien, vijf ton meer hout per hectare.

Douwe van der Heij

Wie heeft het origineelste en creatiefste bomenidee? Dat is de inzet van de wedstrijd 'BoomKroon', die de Bomenstichting vanaf 21 maart samen met Vroege Vogels organiseert. We zoeken inspirerende, bijzondere en zo duurzaam mogelijke ideeën met bomen.

Het gaat met name om plannen met bomen in steden of dorpen. Van het aanleggen van een parkje met bomen in uw eigen wijk tot een bomenvriendelijk alternatief voor een kapplan van de gemeente. De Bomenstichting gaat zich maximaal inzetten om het winnende idee te realiseren. Vroege Vogels zal het bomenplan van de winnaar het hele jaar volgen, in de uitzendingen en op de website.

Planten rode beuk was startsein De BoomKroon ging op 21 maart van start met een reportage van het planten van een rode beuk enkele dagen daarvoor, in het Singelplantsoen te Utrecht. De boom werd aan de jarige Bomenstichting aangeboden door de gemeente Utrecht. Wethouder Ingrid De Bont en voorzitter Ronald Van der Giessen hebben de boom op 18 maart een goede start gegeven door hem aan te aarden en de bijbehorende tekstbordjes op een van de drie boompalen te schroeven. In de uitzending van Vroege Vogels is vervolgens op 21 maart bij monde van Frank Naber (directeur Bomenstichting) opgeroepen tot het insturen van andere positieve boomideeën.

San van der Molen

Foto: San van der Molen

Voormalig Utrechts wethouder Ingrid De Bont en Bomenstichting-voorzitter Ronald Van der Giessen hebben met het planten van een rode beuk op 18 maart in Utrecht de start van de BoomKroon ideeënwedstrijd ingeluid.

BoomKrooncompetitie tot 21 juni

De BoomKrooncompetitie loopt van 21 maart tot 21 juni 2010. U kunt uw ideeën inzenden via de site van Vroege Vogels. Daarna maakt een deskundige jury de nominaties voor de prijs bekend en kan iedereen via de site stemmen. In september maken we de winnaar van de BoomKroon bekend.

Wat is een BoomKroon-idee?

De kaders waarbinnen een boomkroonidee moet vallen zijn met opzet vrij ruim gehouden; het mag een uitgewerkt plan voor een locatie zijn, het mag een kleinschalig huis-tuin-en-keukenidee zijn, als het maar uitvoerbaar is en bomen positief onder de aandacht brengt. Als inspiratie hierbij een paar voorbeelden en suggesties.

Bomen als kunstwerk

Denk aan de Groene Kathedraal bij Almere, waar de plattegrond van de beroemde kathedraal van Reims is weergegeven in bomen. Dit is een project van kunstenaar Marinus Boezem. In 1987 is gestart met het aanplanten van 178 Italiaanse populieren, later zijn er betonnen paden als projectie van de kruisribben aangebracht. De bomen mogen er oud worden en in verval raken.

Bomen als speelplek

Bomen die 'begaanbaar' zijn voor kinderen zijn goud waard. Je bouwt een prachtige band op met bomen als je er ooit een hut in hebt mogen maken. Probeer (toekomstige) klimbomen te laten aanplanten bij bestaande speelvoorzieningen. In

Capelle a/d IJssel werd een klimboom behouden dankzij de inzet van boombeschermers en het Meldpunt Kappen.

Bomen als beeldmerk

Nu het gemeengoed is geworden om van boven af een locatie te verkennen via google earth is het een uitdaging om jouw plek, jouw stad of jouw organisatie herkenbaar te maken vanuit de lucht. Dat kan natuurlijk ook met bomen! Bouw een logo op met ver-

schillende boomsoorten en probeer de gemeente of een bedrijf er in geïnteresseerd te krijgen om het logo aan te planten. Denk ook aan de nieuwe plekken in het landschap (bijvoorbeeld de nieuwe Maasvlakte!).

Bomen als herkenningspunt

Markante bomen, vooral langs de rivieren, waren altijd bakens - herkenningspunten - voor schippers en reizigers. Ze zijn op veel punten verdwenen, maar in Amerongen is het onlangs gelukt om de bakenboom bij het veer over de Rijn weer in ere te herstellen. Na het nodige overleg en het inzamelen van geld slaagden bewoners en de stichting 'Grietmarkt', actief voor lokale cultuur, erin een nieuwe bakenboom te laten planten.

De prachtige bossen en weilanden op de stuwwal in het Rijk van Nijmegen worden bedreigd door bouwactiviteiten, die mogelijk zijn geworden sinds de provincie de regie voor een deel uit handen heeft gegeven. Projectontwikkelaars maken hier de dienst uit. Een van de meest waardevolle gebieden die bedreigd wordt, is het prachtige Kastanjedal in Beek. Dankzij reportages van Vara's Vroege Vogels in samenwerking met de Bomenstichting en de inzet van bezorgde burgers lijkt het bouwplan gedeeltelijk van de baan.

Op de bres voor *het* Kastanjedal

Johan Loermans

Het Kastanjedal in Beek is een van de ecologische en landschappelijke hoogtenpunten van ons land. De steile hellingen zijn omgeven door monumentale en holle tamme kastanjes, waaronder de dikste boom van Nederland: de Kabouterboom. Samen met de bronbeek geeft dit een haast on-Nederlandse sfeer. De vegetatie van het dal behoort tot het zeldzame goudveil-essenbronbos. In Nederland is deze alleen te vinden op plaatsen waar bronwater aan de oppervlakte komt, zoals het heuvelland van het Rijk van Nijmegen.

Een kenmerkende soort is het paarbladig goudveil, dat elk voorjaar de bodem van het dal groen en geel kleurt. Ook groeien hier de reuzenpaardenstaart, de slanke sleutelbloem, de dotterbloem en de slanke zegge. Op de hellingen bloeien in het voorjaar bosanemonen evenals witte klaverzuring en muskuskruid.

Dankzij het bronwater, dat van zeer goede kwaliteit is, komen hier ook zeldzame waterdiertjes voor. De grote gele kwikstaart is lopend en vliegend langs het bronbeekje naar deze diertjes op zoek. Er leven ook veel vogels die van oude en holle bomen houden, zoals de boomklever, boomkruiper, kleine bonte specht en de zwarte specht. Vleermuizen hebben hun vliegroute langs het kerkhof.

Een toekomst voor de stuwwal

Het is belangrijk dat de omgeving van het Kastanjedal deze sprookjesachtige sfeer en de ecologische kwaliteit niet verstoort, maar juist versterkt. Er is in het verleden al teveel rond deze groene parel gebouwd. Dankzij het Meldpunt Kappen van Vroege Vogels en de Bomenstichting zijn de bouwplannen uitgebreid in de media terecht gekomen, evenals de waarde van het gebied.

De Werkgroep Stuwwal heeft een jaar geleden een debat georganiseerd over de toekomst ervan: 'De Nijmeegse stuwwal: een landschappelijk icoon in verval?' De zaal was tot de nok toe gevuld. Dit laat de betrokkenheid zien van de burgers bij dit landschap. De werkgroep heeft tevens zienswijzen verspreid onder de bevolking om te ondertekenen. Er is massaal protest ingediend tegen de bouwplannen en met succes! De wethouder van de PvdA heeft haar steun aan de bouw van de twee villa's pal naast het kastan-

foto: Jeroen Philippona

foto: Frank Moerts

Het Kastanjedal dank zijn naam aan de relatief grote hoeveelheid tamme kastanjes (Castanea sativa) die hier groeien. Aan de oorsprong van deze beek staat de grootste van deze soort en tevens dikste boom van ons land met een omtrek van 850 centimeter.

jedal en een mega-appartementencomplex ingetrokken.

De structuurvisie van 2005 geeft aan dat de verstedelijking van dit waardevolle landschap moet worden tegengegaan. Helaas blijkt dit nu uitsluitend een taak van mondige en gedreven burgers te zijn. Dit zou toch een taak horen te zijn voor de lokale politiek. Laat die ervoor zorgen dat projectontwikkelaars niet langer de lokale planologie bepalen. Er moet actief gezorgd worden voor het behoud en de ontwikkeling van de natuurlijke status van de stuwwal. Bovendien moet deze juridisch zijn vastgelegd om de toekomst van dit gebied, haar bewoners, scholieren, wandelaars en toeristen en de aanwezige flora en fauna blijvend te kunnen verzekeren.

SANDBERG VAILLANT ADVOCATEN

Gespecialiseerd in bomen & burenrrecht

Dorpsstraat 17
7251 BA Vorden
Postbus 68
7250 AB Vorden

Telefoon : 0575 – 55 65 67
Telefax : 0575 – 55 64 09
Mobiel : 0651 – 47 05 91
E-mail : eacs@sandbergvilliant.nl

Projectbegeleiding
Onderzoek
Advies

IB
Hoogendoorn
Boomadvies

Prins Bernhardstraat 28 • 2825 BE • Berkenwoude
Tel: 0182 367871 • www.hoogendoornboomadvies.nl

→ Overheid → Bedrijven → Instellingen → Particulieren

Met aandacht seizoenen vooruit

www.vanhelvoirtgroenprojecten.nl

- aanleg
- onderhoud
- boomverzorging
- grondwerken
- bestratingen
- daktuinen
- verplanten
- snoeien
- rooien
- standplaatsverbetering
- onderzoeken
- gronduitswisseling
- herenrooien
- BIM

VAN HELVOIRT
GROENPROJECTEN BV

Oosterrijkebaan 8A - 5056 BD Berkel-Enschot - Telefoon (013) 540.82.00 - Fax (013) 540.82.01 - www.vanhelvoirtgroenprojecten.nl

ITS

Poel Apeldoorn ITS Poel Gooi en Vecht

Boomverzorgingsproducten
International Tree Service bv
www.poelbosbouw.nl

Telefoon 06 53491303 Fax (0294) 295737

ITS is al vanaf 1970 de leverancier van materialen en gereedschappen in het stedelijk gebied. Dit productpakket bevat onder andere snoei- en snoeiapparatuur, bemestingsmaterialen, meststoffen en boomonderzoeksapparatuur. Daarnaast worden oplossingen om vrijblijvend geïnformeerd te worden over onze producten en diensten aangeboden. Onze expertise en informatie ter beschikking bij het oplossen van vragen over o.a. standplaatsinrichting, vakboeken, takverankering (beveiliging), plantonderzoek, boomonderzoeksapparatuur en vitaliteitsverbetering van bomen.

Home
Nieuws
Nieuwsbrief
Productinformatie
Webshop
Evenementen
Contact

© International Tree Service B.V. | Rijksweg 41a | 1396 JD Baambrugge | Telefoon (06) 53491303 | its@poelbosbouw.nl

www.boomtotaalzorg.nl
030-6011880

BOOMTOTAALZORG
VAN JAARSVELD/VAN SCHERPENZEEL

HET BETERE 'BOOMWERK'

snoeien, verbeteren groeiplaats, (ver)planten, vellen, bestrijden eikenprocessierups

EEN ANDERE KIJK OP BOMEN

boombeleid, boombeheer, onderzoek en advies, VTA en nader onderzoek, begeleiden groenprojecten, bomen effect analyse, directievoeren, taxatie

Arbori-Arnhem Boomverzorging & Advisering

Vredesteinestraat 4

6665 LG Driel

tel : 026-47 22 718 GSM: 06 - 53 75 26 65

fax : 026-47 23 823

E-mail: arbori-arnhem@hetnet.nl

www.arbori-arnhem.nl

- boomverzorging
- beheerplanning
- inventarisatie
- onderzoek en advies
- taxaties

VAN DROOM TOT WERKELIJKHEID

Copijn ontwerpt, maakt en beheert bijzondere groenprojecten sinds 1807. Onze creativiteit en werkwijze komen voort uit een lange traditie van vakmanschap, kennis en innovatie. Een intensieve samenwerking met de opdrachtgever vormt de basis van al onze plannen.

Het scheppen van een weldadige leefomgeving, die met de tijd meegroeit en mooier wordt, is onze drijfveer. Bomen en beplanting staan hierbij centraal. Het werk van Copijn omvat gedegen boomtechnisch onderzoek, boomaanplant, boomonderhoud, standplaatsverbetering en boomverplanting. De boomspecialisten van Copijn gebruiken hierbij recente wetenschappelijke inzichten en geavanceerde technieken.

COPIJN • GAGELDIJK 4F • 3566 ME UTRECHT • 030 - 26 44 331

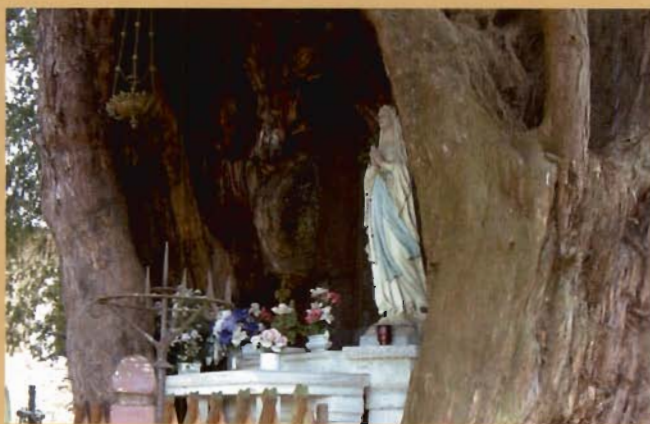
WWW.COPIJN.NL

Nog enkele plaatsen beschikbaar voor bomenreis naar Normandië

Van 1 tot en met 4 oktober gaan donateurs van de Bomenstichting op bomenreis naar Normandië. Uiteraard worden schitterende bomen en boomrijke parken bezocht. Er is ook aandacht voor cultuur en voor het fraaie Normandische landschap met zijn ruige kust. De reis gaat per luxe touringcar en is in handen van Garden

Tours, een erkend reisbureau gespecialiseerd in tuinenreizen. De organisatie en begeleiding is in handen van Beline Geertsema, reisleidster en voorzitter van de Nederlandse Tuinenstichting. Er zijn nog enkele

plaatsen beschikbaar. Reisprogramma en reserveringsbon vindt u in het len-tenummer van de Bomennieuws of op de website bomenstichting.nl. Wilt u direct informatie over reservering en kosten, neem dan contact op met de Bomenstichting, San van der Molen 030-2303510 (9.00-12.30 uur) of svdmolen@bomenstichting.nl

Sluiting meldpunt kappen

We hebben op 21 maart j.l. het Meldpunt Kappen met Vara's Vroege Vogels afgesloten. Het meldpunt sluit in de zomer omdat verreweg de meeste bomen worden gekapt buiten het broedseizoen. Dat betekent dat er grofweg tussen eind maart en september minder meldingen van bedreigde bomen binnenkomen, reden voor de Vara om in die periode te stoppen met het meldpunt.

Vroege Vogels en de Bomenstichting hadden dit jaar mensen bereid gevonden om namens de Bomenstichting te reageren op meldingen, de 'boomagenten'. Hierdoor was het meldpunt veel interactiever dan in de voorgaande twee seizoenen. Het bleef niet bij een inventarisatie van bedreigde bomen; er werden ook aanwijzingen gegeven om voor de bomen op te komen. Dit alles ging vergezeld van de nodige correspondentie, die voor iedere bezoeker van het meldpunt te volgen was. Met grote dank aan de 12 'boomagenten' hebben we zo nog veel meer mensen dan de direct betrokkenen op de goede weg kunnen helpen.

Nu is het meldpunt gesloten, maar op de website van Vroege Vogels is nog steeds een onderdeel 'bomen' te vinden. Hier vind je nu de informatie over de wedstrijd 'de BoomKroon' waarover elders in dit nummer meer.

Lancering digitale nieuwsbrief

Om tussentijds op een snelle en eenvoudige manier onze achterban op de hoogte te kunnen houden van nieuwe ontwikkelingen is een digitale nieuwsbrief ontwikkeld. Minimaal zal dit periodiek twee keer per jaar verschijnen: in het voor- en najaar, en vaker als daartoe aanleiding is. Via de website van de Bomenstichting kunt u zich abonneren op de digitale nieuwsbrief.

NIVON en Bomenstichting vernieuwen bomenroute Weldam

eens een boom of een tekstbordje is weggefallen. De route is door Henri Bouwmeester en Hanneke Huiskamp, contactpersoon van de Bomenstichting, totaal herzien en waar nodig vernieuwd.

Graaf en gravin zu Solms-Sonnenwalde zien het als één van hun belangrijkste taken om het landgoed ongeschonden door te geven aan de volgende generatie. Volgens het NIVON en de Bomenstichting zijn het instandhouden van de Engelse landschapsstijl rondom het kasteel met daarbij de oude, statige bomen en de aanwezige bomenroute onderdeel van het rentmeesterschap. In een begeleidende routebeschrijving worden 35 bijzondere bomen beschreven. Het gidsje is verkrijgbaar op het VVV-kantoor in het voormalige stationsgebouw in Goor. De bomenroute haakt in op de NS-wandeling Markelose Berg.

Afgelopen voorjaar heeft de opening plaatsgevonden van de vernieuwde bomenroute op het landgoed Weldam te Goor. De openingshandeling is verricht door gravin dr. Christine zu Solms-Sonnenwalde van kasteel Weldam en Frank Naber van de Bomenstichting.

De bomenroute uit 1991 is vernieuwd, omdat er in de loop der jaren wel

Steun de Bomenstichting met een legaat of schenking

De Bomenstichting wordt in zeer beperkte mate ondersteund door de overheid via bijvoorbeeld projectsubsidies. Voor het merendeel zijn wij afhankelijk van donaties, sponsoring en giften. Door de Bomenstichting aan te wijzen als begunstigde in uw nalatenschap draagt u in belangrijke mate bij aan ons toekomstig werk.

Bomenstichting.nl geeft extra info
Op onze website www.bomenstichting.nl vindt u in de rubriek Help mee! een speciale tekst onder schenkingen en legaten waar de mogelijkheden en de voordelen worden toegelicht. Het belangrijkste voordeel van deze wijze van begunstigen is van fiscale aard; de Belastingdienst heeft de Bomenstichting namelijk gerangschikt als algemeen nut beogende instelling (ANBI). Daarmee is de Bomenstichting vrijgesteld van het betalen van successierechten over geld en goederen verkregen uit nalatenschappen. Uw geld komt dus volledig ten goede aan het werk van de Bomenstichting. Wij krij-

gen daarmee netto meer middelen tot onze beschikking en u heeft de zekerheid dat uw geld uitsluitend terecht komt bij een organisatie die u uitgekozen heeft. Bij de Bomenstichting gaat uw nalatenschap een groene toekomst tegemoet.

De Bomenstichting is door de fiscus aangemerkt als een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI) en is daarmee vrijgesteld van successierechten.

Zwolle kiest de mooiste boom

Geënt op 'Welke boom heeft de X-factor' heeft de gemeente Zwolle in samenwerking met Stichting Zwolle Groenstad in het afgelopen najaar een eigen boomverkiezing uitgeschreven. De rode beuk op het Van Nahuysplein werd winnaar. De boom kreeg 130 van de in totaal 619 stemmen die werden uitgebracht op 48 genomineerde bomen.

Van de verkiezing is een leuk boekje verschenen waarin de tien bomen die de meeste stemmen kregen, aandacht kregen. De personen die de bomen nomineerden hebben zelf beschreven wat ze zo bijzonder vinden aan hun keuze.

Het boekje is voor € 4,95 verkrijgbaar bij de Zwolse boekhandels Westerhof en Waanders en de VVV.

Nazaten roemruchte Tilburgse linden verdronken

Het wil maar niet lukken met de terugkeer van de linde op de Tilburgse heuvel, het centrum van de stad Tilburg. In 1995 moest de eeuwenoude linde van de heuvel verdwijnen om plaats te maken voor een fietsstalling en verdere herinrichting van zijn directe omgeving. Het leverde zowat een volksofstand op, maar het mocht niet baten.

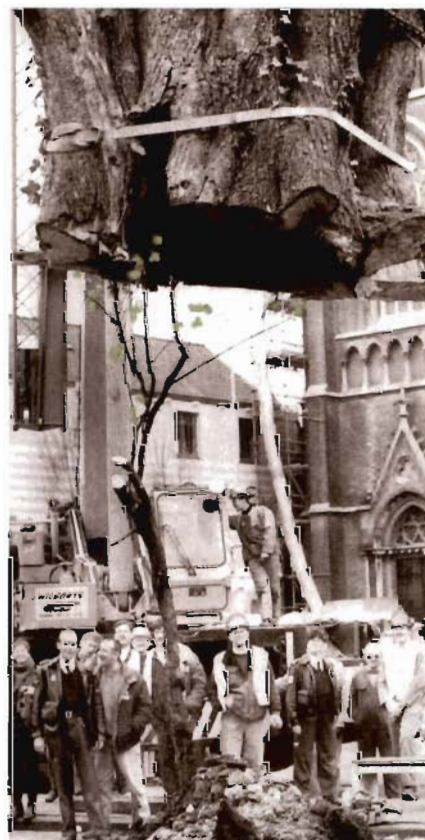
Na de herziening werden drie stekken van de linde geplant, die op een kwekerij tot boom waren gevormd. Om de groeikansen en watervoorziening te optimaliseren werden de jonge boompjes vorig jaar in een speciaal ontwikkelde wortelbak geplant. Dat pakte verkeerd uit. In het afgelopen najaar werd duidelijk dat de linden stonden te verdrinken, was de conclusie van constructeurs van het Haagse Bureau Sant en co. De bak bleef te nat door een slechte afvoer en bovendien bleken de bomen te diep geplant. Komend najaar zal de groeibak worden aangepast en de bomen worden

vervangen door een andere loot van de voormalige monumentale boom. Het is het sprietje dat met een paar blaadjes tevoorschijn kwam uit de holle stam toen die van de stobbe was losgezaagd. Het lindetakje heeft men kunnen laten wortelen en het heeft zich ontwikkeld tot een struikvormig lindeboompje.

Het is mooi dat deze boom terugkeert, maar de vraag is of de groeivorm recht doet aan de plek waar eeuwenlang een zeer markante, grote linde stond en waar Tilburg zijn naam aan ontleent: een samenvoeging van het Franse tilleul (linde) en de verwijzing naar de burcht die hier heeft gestaan.

Bron: Tuin en Landschap – 7/2010

Op 26 april 1994 werd het laatste stuk van de linde op de heuvel in Tilburg weggetakeld en daaruit kwam een jonge loot met blad tevoorschijn. Deze loot keert nu op eigen wortel terug op de plek waar hij in '94 verdween. Deze foto stond op de voorpagina van Bomennieuws, zomer 1994

Bomenstichting vertegenwoordigd op *Dag van het Park* en *Open Monumentendag*

De laatste zondag van mei staat sinds enkele jaren in het teken van de **Dag van het Park**. Onder auspiciën van de ANWB worden gemeenten opgeroepen activiteiten te organiseren waarin het park centraal staat. De ANWB draagt jaarlijks een ander thema voor. Ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van de Bomenstichting stonden dit jaar 'bomen' centraal. De landelijke viering vond plaats in Maastricht in het recent aangelegde Jekerpark.

Directeur Frank Naber 'onthulde' er een linde als symbool voor een groene toekomst van dit gebiedje aan de zuidkant van de Limburgse hoofdstad. Contactpersonen vervulden een rol op enkele andere locaties.

De **Open Monumentendag** staat het tweede weekend van september in het teken van de Smaak van de 19e eeuw. De Open Monumentendag roept bij menigeen vooral de associatie op met door de mens vervaardigde stenen monumenten. Dat is zeker voor het thema van 2010 niet terecht, want de 19e eeuw kenmerkte zich door een enorme smaakverandering in de tuin-

en parkaanleg. Het is de eeuw van de Zochers, Springer, Roodbaard en de nodige andere tuin- en landschaparchitecten die zich hadden toegelegd op de enorm populair geworden Engelse landschapsstijl. Deze stijl kenmerkte zich niet alleen door een natuurlijke uitstraling van het ontwerp, maar ook door veel gebruik te maken van bomen, zowel als solitair als in groepjes. Ook het aanplanten van zogenaamde boomboeketten, bomen dicht bij elkaar geplant, soms in één plantgat, is een kenmerk uit die tijd. We kunnen nu nog volop genieten van die aanleg. Veel bekende stadsparken die zijn ontwikkeld op de voormalige vestingwallen, dateren uit die periode. Dat geldt ook voor veel landgoederen.

Tijdens dit Open Monumentenweekend wordt eigenaren van tuinen of landgoederen die normaal gesproken niet toegankelijk zijn, om eenmalige openstelling gevraagd.

De Bomenstichting heeft haar contactpersonen benaderd voor het leveren van een bijdrage in de vorm van lezingen en/of rondleidingen.

Gidsje Zochergroen met lezerskorting

Milieucentrum Utrecht feliciteert de Bomenstichting met 40 jaar inzet voor monumentale bomen. Speciaal voor lezers is de gids 'Zochergroen, wandelen langs bijzondere bomen in het Utrechtse Singelgebied' verkrijgbaar zonder verzendkosten.

Wandel, bijvoorbeeld op Open Monumentendag, langs monumentale bomen en historische bouwwerken in het Zocherpark rond de binnenstad. Zochergroen helpt u boomsoorten te herkennen en voert u mee in cultuurhistorie, ontwerp, beheer en ecologie van het park. Rijk geïllustreerd met detailfoto's, historisch beeld en routekaartjes. De wandeling (ca. 5 km) voert van en naar station Utrecht

Centraal. De route is voorzien van naambordjes. Zochergroen (112 pag.) kost € 12,50. Bestelwijze zie: www.milieucentrumutrecht.nl. Vermeld actiecode: Bomennieuws.

Eikenprocessiemees

Aangespoord door de weer gebruikelijke artikelen in de kranten en geïnspireerd door informatie uit 'Boomzorg' van dit voorjaar, heb ik mijn eigen gedachten zo eens laten gaan over de eikenprocessierups. Hoewel veel mensen deze rups nog nooit hebben gezien, weet ongetwijfeld iedereen dat waar deze rups verschijnt, gezondheidsproblemen bij mensen kunnen ontstaan. Jeuk, huidirritatie, zelfs allergie: lastig allemaal. Dus verdelgen die rups. Bij opzuigen en branden komen juist veel brandharen vrij, dat is dus niet de manier. Dan maar spuiten. En ja hoor: met een biologisch bacteriepreparaat. En wat maakt dit dan zo biologisch? Duidelijk: je vernielt er maar een deel van de biodiversiteit mee. Wij hebben er geen last van, vogels ook niet, maar alle rupsen (lees: vlinders) sterven biologisch verantwoord.

Wij prijzen de eik, onder meer vanwege zijn hoge bijdrage aan de biodiversiteit. Onvoorstelbaar hoeveel rupsen van verschillende soorten er in eiken huizen. Elk jaar bij mij thuis langs de weg loop ik wel een paar avonden in het voorjaar door een regen van rupsenpoepjes. Die vreetmachientjes knagen met een hoge stofwisselingsnelheid in luttele dagen de eiken kaal. Die rupsen zijn er tot groot genoegen van spreeuwen, mussen en mezen. Als hun broedcyclus een beetje aansluit op de biologische kalender van de rupsen, varen hun jongen in hun nesten er wel bij. Totdat er biologisch gespoten gaat worden: geen rupsjes, wel blaadjes. Daar word je als jonge vogel niet groot van.

Een sprongetje: bij luizenexplosies (bekend bij ondermeer de lindes) worden wel zakjes met larven van

lieveheersbeestjes opgehangen. Die knagen heel biologisch een groot aantal luizen uit de wereld. Misschien wordt het eens tijd voor het ontwikkelen van een biologisch verantwoorde mutatie van de koolmees: de eikenprocessiemees. Of, minder aabaar, dus minder lastig: de eikenprocessiesluipwesp (zoiets bestaat al, maar kan nog een stuk efficiënter).

Kan ik tenminste mijn biodiverse eiken in vol blad bewonderen. En krijg hooguit wat huidirritatie van de brandnetels eronder.

Frank Naber,
directeur

foto: San van der Molen

AGENDA

colofon

35e jaargang, nummer 2, zomer 2010
ISSN 0166-784 X
Verschijnt 4 x per jaar, oplage: 4500 stuks

Redactie: Douwe van der Heij,
Maartje Nelemans, Erik Platje, Roelie de Weerd
Eindredactie: Aart de Veer
Vaste medewerker: San van der Molen (kort nieuws)

Hoofdreductie, vormgeving en advertenties:
Frank Moens (fmoens@bomenstichting.nl)
Basisvormgeving: Westbroek en Ter Haar
Redactieadres: Bomenstichting
Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht
Tel: (030) 230 35 10 (van 9.00-12.30 uur)
Fax: (030) 231 03 31
www.bomenstichting.nl
Postbank: 2108755

Druk: Onkenhout Groep, Almere
Papier: 9Lives FSC Mixed 70% (55% recycled)

Overname van artikelen en berichten na overleg met de redactie.

De Bomenstichting zet zich sinds 1970 in voor het behoud van bomen in de stad en op het platteland.

Donateurschap minimaal € 25,- p.j. per automatische incasso, of € 30,- p.j. met acceptgiro.

Beschermvrouwe:
Hare Majesteit de Koningin

11 en 12 september

Open Monumentendag

Thema dit jaar is 'De smaak van de 19e eeuw'. Niet alleen gebouwen zijn in dit weekend opengesteld, maar ook tuinen en parken die een relatie hebben met die periode. Zie ook blz. 22. Voor meer informatie en opstellingen zie de website van Open Monumentendag.

Vrijdag 1 t/m maandag 4 oktober Bomenreis naar Normandië

Ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan is speciaal voor donateurs deze vierdaagse reis georganiseerd. Informatie over deelname kan via de Bomenstichting. Vraag naar San van der Molen. Zie ook blz. 20.

12 oktober

16e Dierckxlezing

Het onderwerp in het 'Jaar van de Monumentale Boom' is bijna vanzelfsprekend de monumentale boom in ons land.

In het aanstaande herfstnummer is het programma opgenomen en de wijze van aanmelden.

De lezing wordt zoals te doen gebruikelijk gehouden in Utrecht in ontmoetingscentrum 'De Driehoek' aan het Willemsplantsoen.

Het hele jaar

Fotowedstrijd 'boom in 4 seizoenen'

Fotografeer je geliefde bomen, bomen op een bijzonder plek of bomen die plotseling indruk op jou maken. Een inzending is een serie van vier foto's, elk seizoen één.

zie: www.bomenstichting.nl

MONUMENTALE BOOMTOPPER

Dit is een van de meest markante bomen uit het Landelijk Register van Monumentale Bomen. Kijk voor een overzicht van meer bomen op www.bomenstichting.nl

WETENSCHAPPELIJKE NAAM

Pseudotsuga menziesii

NEDERLANDSE NAAM

Douglasspar

STANDPLAATS

Achter de stallen van paleis Het Loo

GEMEENTE

Apeldoorn

PLANTJAAR

Ca. 1860

OMTREK

384 centimeter

HOOGTE

50 meter

BIJZONDERHEDEN

Hoogste boom van Nederland

Douglassen steken elkaar naar de kroon

De *Pseudotsuga menziesii* is een betrekkelijke nieuwkomer in ons land. Deze boomsoort is algemener bekend onder de naam Douglas, vernoemd naar de plantenverzamelaar die de soort in de eerste helft van de 19e eeuw uit westelijk Noord-Amerika naar Europa bracht. Ook in ons land kwamen op een gegeven moment zaden en jonge boompjes terecht. Eenmaal geworteld, begon de Douglas aan een ware opmars in onze bossen. Arboretum Schovenhorst in Putten bezit het oudste exemplaar uit 1844. Een van de eerste grotere aanplanten vonden plaats achter de stallen van paleis Het Loo tussen 1860 en 1870. De bomen begonnen, zoals dat gaat met bomen in groeps- of bosverband, aan een strijd om het meeste licht. Anderhalve eeuw later woedt die strijd nog steeds: ze steken elkaar letterlijk naar de kroon. De combinatie van een goede bodemsamenstelling, voldoende vocht binnen wortelbereik en een groeiplaats waar houtoogst geen doel is, heeft ervoor gezorgd dat dit groepje bestaat uit de hoogste bomen van Nederland, met ertussen de allerhoogste. In april werd door de recordjagers Jeroen Philippona en Leo Goudzwaard voor Vroege Vogels radio verslag gedaan van hun metingen en gemeld dat een van de Douglassen de vijftig meter heeft bereikt en dat het dit jaar vijftig-plus zal zijn. Voor Nederland een unicum, maar voor de soort niet bijzonder. In het herkomstgebied komen bomen voor van honderd meter hoog.

tekst Frank Moens, foto linksboven: Jeroen Philippona, links: San van der Molen

EEN BOOM IS BUITENGEWOON